

FOIȘOARA

TELEGRAFULUI ROMAN.

Nr. 22.

Sibiu 21 Octombrie 1876.

Anul I.

Apare la doue săptămăni. Corespondințele să se adreseze la redacțiunea Telegr. român cu adausul „pentru Foișoară“.

Deșteptarea interesului ca scop mai de aproape al învățământului.

În tractatele precedente s'au arătat grupele obiectelor de învățământ, cari sunt: grupa limbistică-istorică și a științelor naturale; s'a arătat, că misiunea învățământului este a înainta și a nobilita activitatea spirituală a omului; s'a arătat mai departe că, nu este destul ca învățământul să inzestreze spiritul omului cu o sumă oare care de cunoștințe, ci pentru a se influența prin învățământ asupra educațiunei, este de trebuință, ca cunoștințele, ce se dau prin învățământ, să producă un simț total în spirit; acest simț total, ce trebuie deșteptat prin învățământ este interesul; învățământul educativ dară nu are de ținută a procura știința multilaterală uniformă, ci a desvolta interesul uniform în toate terenele științei.

Pentru a vorbi mai clar nu este destul d. e. în gimnasiu a învăța elevul din limbi atâtea și atâtea cuvinte și frase, a percurge un anumit pens din gramatică, matematică și din cunoștința naturii, nu este destul a 'și câștiga o sumă oare care de cunoștințe din religione, sau cu privire la filologie, a traduce din unii autori, ci învățământul educativ nizesce a produce în spirit prin acele cunoștințe o mișcare lină, ce o numim interes. Cunoștințele primite simplu în spirit, fără ca spiritul să participe cu intensitate la ele, nu influențează asupra educațiunei; învățământul educativ se deosebesce de doctrinarism și dogmatism, cari rămân pentru educațiune fără folos. Pe când aceste incremenesc spiritul și 'l leagă de autoritatea altora, peatunci interesul deșteptat prin învățământ conduce spiritul la productivitate proprie și independență. Elevul de timpuriu trebuie pus în poziție să afle de

sine, ceea ce prin cugetare proprie poate afla. Grupa științei limbistice istorice este mai puțin calificată a da elevului un teren mai liber de cugetare, căci spiritul lui este aci legat mai tare de niște forme gramaticale positive, cari trebuie a le înregistra în mintea sa și în istorie de asemenea este legat de fapte implinite; însă și aici rămâne destul teren pentru cugetare proprie d. es. la datele istorice și geografice a face combinațiuni și deductiuni proprie.

Științele naturale dau spiritului material mai corespunzător pentru cugetare proprie. Cunoștințele naturale spre a fi înțelese trebuie primite de spirit cu necesitate logică proprie lor și astfel prelucrate, ca când ar fi inventate pentru întâi oară. Aci n'are loc buna credință, ci fenomenele naturii se impun spiritului cu necesitate.

Interesul, ce se deșteaptă în elev prin un metod bun de învățământ este cu totul altceva de ceea ce a pretins unii pedagogi, a face adecă învățătorul obiectul de învățământ interesant și plăcut scolarilor, spre a nu li se ură în școală. Nizuința învățătorului de a face obiectul interesant și plăcut scolarilor are în vedere întreținerea atențiunei lor, așa dară interesul de felul acesta servește ca mijloc spre scopul învățării; d. e. s'a dat ceva spre învățare, și ca să învețe scolarii mai bine, învățătorul se silește a face obiectul interesant. Interesul de felul acesta după împrejurări devine chiar în opoziție cu educațiunea, mai ales dacă degenerază mijloacele, ce și le alege cineva. S'ar află în mare rătăcire învățătorul, care prin mijloace măestrite de petrecere și ris ar căuta a se face plăcut copiilor în școală, și ar lucra chiar în detrimentul bunei educațiuni dacă în școală 'și-ar săra lecțiunile sale cu glume neiertate scăpând poate din gură cuvinte necuviincioase. Întră mijloacele neiertate spre a face obiectul învățământului interesant, ar fi și introducerea scolarilor pe d'ntregul în lu-

cruri, pentru cari se cere o stare mai dezvoltată a spiritului lor; sau a pune pe scolari să învețe pe întrecute lăudând peste măsură pre scolarii cei buni și indejosind pre cei mai slabi în fața tuturor; sau făcând în clasa ranguri de locațiune, schimbând pre elevii după fiecare răspuns. Aceste mijloace sunt niște impinteniri momentane, la cari învățământul educativ renunță, având în vedere influințele rele, la cari se espun elevii. Starea sufletească a elevilor mai mult se strică prin atari mijloace, decât se îmbunătățesc. De altă natură însă este interesul, despre carele vom vorbi. Interesul, ce 'l avem în vedere, este numai mijloc și însuși scopul învățământului; adecă nu prin interes este a se promova învățământul, ci prin învățământ este a se deștepta interesul. Interesul acesta, pre care spre deosebire 'l numim interes pedagogic, nu este o stare momentană a spiritului agitat prin mijloace din afară, ci este o stare permanentă a lui. Interesul pedagogic se poate privi ca un capital pozitiv al spiritului, el însoțesc pe elev în toate împrejurările vieții; pentru că nu este om pre pământ cu memorie așa de mare, încât să țină în minte tot ce a învățat vreodată; interesul însă reproduce de nou aceea, ce a scăpat pe un timp din minte. Interesul adevărat face ca elevul și după încetarea silei, a examenelor și preste tot a censurei de școală, să aibă plăcere a se ocupa privat și mai departe cu studiul. Elevul să se dedea, ca ori ce a început să isprăvească, ori ce a încercat să continue cu perseveranță; aceasta se întâmplă însă numai dacă 'l însoțesc interesul la lucrarea sa.

Interesul ar trebui dezvoltat treptat, începând din școala populară, gimnasiu etc. Cât de puțin consideră unele școli de astăzi interesul se vede de acolo, că mulți studenți, scăpând de școală și de examenele cele multe, se simt ușurați ca de un reu, ce i-a apăsât ani îndelungați, și nu vor nici aminti să și mai aducă de anii lor de studii, simțind o neplăcere, evitând chiar și întâlnirea cu profesorii lor. Gimnasistul absolvat în loc de a fi entusiasmă pentru știință, când merge la universitate, în loc să aștepte cu sete ocaziunea a se cufunda mai mult în știință și a i se deschide ochii la universitate pentru unele lucruri din știință, cari în gimnasiu i s'a părut ca niște enigme, — el este sătul și chiar disgustat de studiu. Starea aceasta deplorabilă a școlii se poate delătura numai prin un metod bun, care fintește prin învățământ a deștepta interesul.

Spre a înțelege mai bine interesul de atâta însemnătate pentru educațiune nu va fi de prisos a 'l determina din punct de vedere psihologic. Când se recere a deștepta prin învățământ interesul, nu se cere a deștepta în spirit poftă sau dorințe de tot felul; cu atât mai puțin, când se zice, că interesul să fie multi

lateral, nu se zice, că omul să se ocupe doară cu tot felul de lucruri, acum de unul, acum de altul. Amândouă ar fi contrarie educațiunii. Interesul se deosebesce de dorință, căci dorința este îndreptată asupra unui obiect, și dorința înceată îndată ce omul a ajuns la obiectul dorit. De altă natură este interesul. El nu dispune de vre un obiect, ci are numai plăcere de un obiect, interesul este stadiul d'ântei spre dorință; însă nu trebuie să treacă în dorință. Interesul se bucură de aceea ce posedă; ear dorința nu se îndestulesce cu aceea ce are, ci starea prezentă tinde a o schimba cu alta. Spiritul plin de dorințe este totdeauna încordat și de aceea nemulțămît, nici odată odihnit. De aceea trebuie să facem distincțiune exactă între dorințe și interes. Dorințele în spirit sunt contrarie scopului educațiunii, din potrivă interesul ca ceva ce totdeauna se îndestulesce cu starea prezentă și participă cu îndestulire la obiectele ce ocupă spiritul, procură în tot momentul o liniște și mulțămire internă. El este o stare a sufletului, pre care educațiunea tinde a o dezvolta prin învățământ. Interesul nu este o luptă titanică după știință, el nu perde, pe lângă toată vioiciunea internă, nici odată liniștea și îndestulirea internă, și ori cât de mare ar fi interesul, nu degenerază nici odată la starea poftelor ce torturează și nimicesc pe om.

Sunt unele naturi problematice cari, după cum zice Göthe, nu se îndestulesc nici odată cu stare a în carea se află, sunt totdeauna în contradicere internă și viața lor se sfârșesc fără a gusta o plăcere sufletească.

Starea acestora adese nefericită se produce prin dorințe, ce ocupă spiritul oamenilor și 'l duc până la nebunie, din contră interesul și cu deosebire interesul multilateral pentru natură și omenime înveselind umple inima și ține în vioiciune și sănătate spiritul omului.

Dorința după știință tinde a ajunge la cunoașterea perfectă a lucrului. Este însă imposibil a ajunge la perfecțiune în toate științele. Esistând însă dorul fără putință, rămâne în spirit în urma luptei fără succes o nemulțămire. Chiar ajungând cineva a posedă cu perfecțiune o știință, dacă lipsesc interesul la cele știute, are numai o mulțămire momentană, care constă în a fi ajuns până la atâta; dar bucuria cea adevărată și plăcerea la cele știute, ce resulta numai din interes, lipsesc.

Pentru educațiune nu se recere a pătrunde în toate cu desăvârșire, ci este destul a deștepta spiritul și a i deschide calea a implini știința demarcată prin învățământ numai în liniamentele fundamentale. Pentru cultura generală nu se recere a ști și a cunoaște

toate. Mai ales cunoștința enciclopedică este eschisă din cadrul educației. Pentru cultura generală nu este neapărat a fi umblat ceriul și pământul și a ști multe de toate. Pentru educație ajunge a fi receptiv pentru toate, a participa cu interes la toate și a deschide urechile pentru toate, nu însă în mod sumaric sau enciclopedistic ci în mod introductiv, așa ca totdeauna se rămână elevului ceva de cugetat și pentru studiu mai departe. Cu cunoștințele sumarice în cursul isprăvesce cineva. Ștudiul sumaric timpesc interesul, ba produce mai în urmă chiar disgust de toate. Spiritul încordat momentan preste măsură fără interes a cugeta și sonda mai departe, degenerază în prematuritate.

Polimatia nu este priincioasă educației, căci nu este de folos a ști multe și nimic cum se cuvine. Deci elevii scoalelor să învețe cât este de trebuință a 'si ajuta mai departe, a cunoasce căile și mijloacele pentru dezvoltarea ulterioară. Elevul să știe apreful știința și să i se deschidă drumul spre adevăr, să se desvoalte în el puterile, destoinicia, plăcerea și îndemnul a 'si spori cunoștințele și a lărgi cercul lucrării.

Dr. II. Pușcariu.

Pomaritul

in

gradina scoalei.

(Urmare).

I. *Păruiatul pomilor.* Parii (hăracii, pociile) se aplică parte spre a manșine pomii într'o pozițiune dreaptă, parte spre a-i scuti de neauă și vijelii. Parii să fie obli, neteși măsurând în grosime cel puțin 0.04 m. Dacă nu în toată lungimea lor, cel puțin acolo, unde vin în atingere cu trunchiul, parii să fie liberi de noduri și cotituri; altcum prin deseale frecări coaja se rănesce din ce în ce mai tare. În contra putredirei grabnice parii se scutesc pârindu-le capetele ascuțite de din jos pe flacăra focului.

Pomii legați de câte un singur par sunt espusi la vânturi și vijelii, cari aduc multă stricăciune sguinduind rădăcinile și belind coaja prin multele frecări. Aceste scăderi se pot înlătura priponind și legând fie-care pom în loc de unul de câte 2 sau 3

pari, mai ales dacă pometul este espus la vijelii. Pomii pitici în rari casuri au trebuință de pari.

Parii trebuie înțepeniți pe fundul gropii înainte de plântare. Pomul să stee cel puțin 0.06 m. departe de par, care trebuie pus spre laturea, de unde bat vânturile aspre.

Drept legături pot servi: nuele de răchită, fășii tari de postay, sfoară de lână, sfoară moale de cânepă, coaje de teiu, paie, mlădițe de brad etc.

La un par sunt de ajuns trei legături, dintră cari una trebuie aplicată aproape de virful parului. Legăturile se înfășură în forma unui opt culcat (∞) înodând capetele în dosul parului. La început legăturile se leagă cam slobod; altcum pământul se așează lăsând pomul oare-cum spânzurat de par. După 3—4 săptămâni legăturile se strâng și se innoadă de nou în dosul parului.

Virful parului să fie cu vre-o 0.20 m. mai jos decât coroana, afară dacă pozițiunea ar fi cu totul espusă. În cazul din urmă creanga principală trebuie legată de câte un par lung, care ajunge până de-asupra coroanei.

Parii aplicați în număr de doi se pun unul de laturea vântului și altul de laturea opusă, 0.30 m. departe de pom. La o depărtare așa însemnată ne putem servi până și de pari strâmbi și noduroși, cari altcum nu s'ar potrivi.

Pe pășuni, pe agri și pe de marginea drumurilor pomii trebuie sau îngrădiți sau legați de câte 3—4 pari puternici. În contra epurilor se recomandă imblojirea trunchiului cu mărăcini imediat după plântare.

m. *Retezarea crengilor.* După cum am arătat, cu croirea și formarea coroanei se face începutul deja în scoala de altoit. Acum această lucrare se continuă și se duce în deplinire.

Când vorbim de retezarea crengilor, înțelegem totdeauna crengile de un an.

La m e r i și p e r i crengile principale se retează în cei d'ântei ani în câte 4—5, mai târziu în câte 6—7 muguri; crengile laterale se scurtează pe jumătate sau și mai tare în restimp de 2—3 ani, înlăturând în acelaș timp crengile prea dese sau încrușișate precum și crengile, cari în loc de a cresce în afară, se întind spre mijlocul coroanei. Retezarea se face de-asupra mugurilor, ce se află în direcțiunea, în care avem să dirigem nouele crengi. În deobște crengile laterale se retează de-asupra mugurilor îndreptați în afară.

Dela plântare incolo, crengile coroanei trebuie privite ca și când fie-care ar reprezenta un trunchiu deosebit, care inzebrat cu mlădițe laterale, se întăresce și se îngroașe intocmai unui pom independent. Nu arareori se întâmplă de cracii coroanei se bifurcă în câte două crengi, din cari una se înlătură; la din contră, crengile se grămădesc prea tare formând o coroană deasă și încălțită.

La vișini, pruni, perseci și caiși retezarea se mărginesce la ciupirea crengilor și ciontarea cu desăvârșire a crengilor de prisos. Această lucrare se repeșese în restimp de 2—3 ani.

La cireși, nuci și căstani retezarea este de prisos și chiar stricăcioasă.

Despre gutui, aluni și bacciferi vom vorbi mai târziu.

Pomii rețezați după regulile espuse produc crengi puternice și deopotrivă desvoltate, crengi, cari alcătuiesc împreună coroane frumoase și simetrice, nu încălcite și umbroase, dar nici schimonosite prin știrbături.

Retezarea se face primăvara de timpuriu; dacă însă clima este aspră, atunci retezarea se amăna până aproape de timpul, când mugurii încep să imbobocescă.

n. *Tractarea mai departe a coroanei.* A lăsa pomii de când cu începerea rodirei în grija exclusivă a naturii, după cum obicnuiesc majoritatea țărănilor noștri, este a crede orbis dobânda sigură în mâinile nesigure ale sorței cu disprețuirea forțelor proprii. În contra acestei increderi, care a prins adănci rădăcini, unde se poate face cel d'ântei pas spre îndreptare dacă nu în grădina scoalei, care este inadins menită a deprinde pre fiitorii cultivători la o exploatare mai înțeleaptă și mai profitabilă ca mainainte a bogățiilor ascunse în sinul pământului nostru. În deosebi grădina scoalei este menită a desrădăcina prajudețul, după care, mai ales de când cu începerea rodirei, cultura pomilor se privește de isprăvită ca și când lucrarea mai departe a omului împreună cu natura ar fi de prisos.

Pomii puși în condițiuni naturale priincioase înaintează și rodesc și fără întervenirea măestriei omenești. Așa este, încât pentru început; însă dela un timp oare-care, materiile nutritoare se impuținează, și astfel rădăcinile încep a nu mai ave indetul nutriment, crengile încep a se usca și a se încălci răpind una alteia căldura și lumina trebuincioasă, coaja adese începe a se imbloji cu muschiu sau a se des-

poia dând nascere la boale primejdioase și servind insectelor de culcuș și adăpost, pe scurt, pomii lăsați în grija exclusivă a naturii, mai curând sau mai târziu încep să tănjească producând roade din an în an mai puține și mai rele.

Astfel stând lucrul, rămâne să arătăm, ce trebuie făcut, dacă este să conservăm pomii în bună stare și să ni se respălătească cu prisos munca și cheltuelile de mainainte. Întră lucrările spre ajungerea acestui scop se numără răritul și curățitul crengilor netreb-nice, o lucrare, care se indeplinesce pe la capătul unei său toamna după culesul poamelor. Timpul cel mai poirivit este însă fără indoeală vara aproape de seceriș, când ranele se vindecă în grabă și crengile uscate se pot deosebi de crengile verzi cu o inlesnire neasămănat mai mare decât primăvara sau toamna târziu. De altminterlea se înțelege, că pomii încărcăți de fructe nu este ertat a-i curăți preste vară.

La curățitul și răritul crengilor ne servim de ferestrău și de cosor. Lucrarea însăși se face înlăturând mai întâi crengile uscate și degerate, apoi crengile grămădite și încrucișate și ciontând ramurii, cari se întind spre mijlocul coroanei sau printră crengile pomilor învecinați. Crengile și în deosebi crengile mai groase, cari merg în sus, trebuie ciontate nu orizontal, ci costis formând un fel de streșivă pentru scurgerea apei. Ranele, ce rezultă înlăturând crengile și ramurii crescuți din crengile mai groase, să presente o suprafață cât se poate mai îngustă.

Ranele mai mici se ung cu ceară sau rășină de altoit, ear ranele mai mari se ung cu păcură, care adese se aplică în amestec cu puțin lut cleios. Unge-rea se repeșese, cerând trebuința, până ce ranele sunt vindecate cu desăvârșire.

Puii din jurul trupinei și mlădițele, cari uneori se ivesce cu grămada de-alungul trunchiului, se ciontă fără amănare, la cas de lipsă, chiar și de 5—6 ori începând de primăvara și până toamna.

Pomii tineri trebuie curățiți în fie-care an; dela al 15-lea an incolo, curățitul se face tot numai la 2—3 ani.

o. *Priponirea și brezdarea pomilor.* Trebuința de a priponi pomii se ivesce:

1) Dacă coroana s'a plecat la o parte în urma vânturilor. Asemenea pomi trebuie priponiți de câte o furcă de lemn; coarnez furcei se înfășură cu călți, paie, petece de postav etc. spre a impedeza vătămarea coajei;

2) Dacă trunchiul începe a se strâmba în urma

delăturării parului, ce s'a pus cu ocaziunea plântărei. In asemenea casuri, trunchiul se priponește de un par mai lung și altul mai scurt;

3) Dacă crengile încep a se incovoia sub povara fructelor sau dacă cutare crac greu ameniață a se desbina de trunchiu. In cazul d'ântei ne servim de furci sau pari lungi, funii sau legături de paie, in cazul al doilea ne putem ajuta cu cărlige tari de lemn, sau scoabe de fer inadins construite spre acest scop.

Uneori vedem pomii clătinaându-se sub povara crengilor, trunchiul fiind subțire și slăbuț. Spre a intimpina acest neajuns n'avem decât să facem in coaja (nu și in lemnul) trunchiului nesce brezde trăgând cu virful cosorului de sub coroană și până jos la rădăcină. Această operație, care se poate repeți in mai multe primăveri după oaltă, are de urmare o grabnică întărire și ingroșare a trunchiului.

p. *Intinerirea și realtoirea pomilor bătrâni.* Dela un timp oare-care, puterea vegetativă a pomilor mai bătrâni scădând tot mai tare, crengile încep a peri, ear recoltele a se impușina. Acesti pomi spre a redobândi vigoarea de mainainte trebuie supusi unei operații deosebite, cunoscută sub numele de intinerire, o operație, care consistă in ciointarea după anumite reguli a crengilor bătrâne. Resultatul este, că sucii nutritori se concentrează in ciompurile rămase dând nascere la numeroase mlădițe tinere, cari cresc in grabă și formează cu vreme o nouă coroană. Trebuința de a intineri pomii se ivesce mai cu samă atunci când scoarța crengilor mai groase începe să producă mlădițe lungi și sucoase.

Operația intineririi se face după regulile următoare:

Crengile să se scurteze aproape de noduri, cotituri și ramuri mai tinere, a căror menire este să contribuie mai ales la vindecarea ranelor. La croirea și tractarea mai departe a coroanei avem să urmăm intocmai indegetărilor deja espuse. Ranele ce rămân scurtând crengile trebuie mai întâi neteșite cu cososorul, apoi unse cu păcură.

Intinerirea se face pe la inceputul sau sfirșitul erneli. Pomii și in deosebi merii, perii, prunii și vișinii mai bătrâni trebuie intineriți din 10 in 10 ani. Cu ocaziunea intineririi, pământul din jurul pomilor se scormonesce și se ingrașe cu compost, gunoiu putrând de grajd, cenușe, urină etc.

Adese se întâmplă de cutare pom mai bătrân aparține unui soi, care din una sau altă cauză nu coresponde dorinței cultivătorului. Asemenea pomi se

pot realtoi. Afară de imbunătățirea soiului, realtoirea poate avè de scop o sporire a recoltelor la pomii, cari rodesc arareori sau rămân sterpi timp indelungat.

La realtoire se recomandă observarea următoarelor indegetări:

Crengile și ramurile să se reteze unele pe de jumătate altele mai puțin, după cum cere forma coroanei. Retezarea se face cu câteva săptămâni și chiar cu un an inainte de altoire. Acum ranele se neteșesc cât mai bine cu cosorul. Ramurile pădurețe din vecinătatea surceilor altoiți să inlătură nu dintr'odată, ci pe rând, de regulă in restimp de 2—3 ani. Ranele să măsure in diametru cel mult 0.06 m. La ranele mai mici de 0.03 m. se aplică câte 2, ear la ranele mai mari câte 3—4 surcei nobili.

Realtoirea se face de regulă in despicătură sau in coaje. Semicopularea se poate și ea aplica, firesce atunci, când coaja se deslipesc de pe lemn cu inlesnire. Sfirșind cu punerea surceilor nobili, ranele se ung cu ceară sau rășină de altoit, inse nici decum cu păcură.

La pomii cari dau de timpuriu să se aplica surcei, cari și ei dau de timpuriu, și vice-versa.

(Va urma).

D. Comșa.

Raportul directorului Dr. Salfeld despre scoala de agricultură din Mediaș^{*)}.

A inființa o școală agricolă intr'o țară, care a remas cu cel puțin 100 ani inapoi de cultura Europei apusene, este fără indoială o întreprindere cutesată. Populațiunea țării noastre n'are nici chip nici idee despre insemnătatea progresului in agricultură și trebuie să privească noul institut, ca străin imprejurărilor sale, in care s'a dat a trăi. Raportul directorului Dr. Salfeld constată pe deplin acest fapt, arătându-ne, că școala din Mediaș, nici chiar după al cincilea an al existenței sale, n'a dobândit o frecuență indestulitoare. Ea s'a deschis la anul 1871 cu 14 elevi, in al doilea an scolaric numărul elevilor s'a urcat la

*) Schulnachrichten der siebenbürgisch-sächsischen landwirtschaftlichen Lehranstalt zu Mediasch. Nach Schluss des Schuljahres 1875/6 veröffentlicht vom Director Dr. August Salfeld Mediasch 1876.

18, în anul al treilea a scăzut la 16, în anul al patrulea earăși s'a urcat la 18, pentru a scăde în anul al cincilea la 13. Acest rezultat încâtva descurăgător ar pute servi unuia sau altuia ca motiv pentru arătarea nepracticabilității scoalelor de agricultură în țara noastră. Cine urmărește însă dezvoltarea scoalelor de agricultură în alte țări, va afla, ca totdeauna a trebuit să treacă un șir de ani până ce școala să-și câștige simpatiile populației. Și astfel se va întâmpla și la noi.

Frecvența va rămâne poate încă cinci ani tot pe aceeași treaptă și se va urca în momentul când populația va ști să aprefuească însemnătatea progresului. Organizația școlii de agricultură din Mediaș corespunde pe deplin pretensiunilor ce se pot face. Planul de învățământ cuprinde: limba germană, limba maghiară, matematica (geometria, calculul, măsurarea câmpului și nivelarea), desenul, istoria, geografia, istoria naturală (zoologia, botanica, mineralogia), fizica, chimia (chimia organică, anorganică și agricolă, industria agricolă), cartea de notațiuni, economia politică, agricultura (cultura plântelor, mecnica agricolă, veterinăria, economia vitelor, contabilitatea, economia rurală, vieritul, pomăritul, stupăritul, legumăritul, silvicultura), gimnastica. Aceste studii, însoțite de excursii practice se predau de 6 profesori în 6 semestre.

Dacă acest plan de învățământ are o scădere, poate fi numai una și aceeași lipsa studului limbii române. Școala de agricultură din Mediaș este înființată și susținută din averea fundului regesc. La această avere a contribuit toți locuitorii fundului regesc. Prin urmare nimic nu poate fi mai just decât a considera la institutul creat și susținut din averea comună limba maternă a tuturor locuitorilor. Românii, care locuiesc pe fundul regesc, să fie cu totul desconsiderați la institutele de cultură, căci legea nefavorabilă nu le permite a trimite în reprezentanță un număr de ablegați corespunzător numărului locuitorilor? Nu destul că Românii sunt siliți a suferi limba germană ca limbă de propunere, nu destul că ei sunt siliți a învăța limba statului, ci sunt condamnați a neglija cu totul limba lor maternă la institute, cari se susțin și din averea lor! Este dar o pretensiune, ce urmează din firea lucrului însuși, ca planul de învățământ la școala agricolă din Mediaș să se completeze prin studiul limbii române. Nu numai că astfel s'ar satisface celei mai juste pretensiuni a Românilor, cari locuiesc pe fundul regesc, ci institutul dimpreună cu elevii, cari au să devină buni cetățeni, ar profita.

În anul școlastic 1875/6 a cercetat școala 13 elevi: 2 din scaunul Sibiului, 1 din al Noerichului, 1 din al Mediașului, 1 din al Mercurei, 3 din al Co-

halmului, 1 din al Sighișoarei, 4 din comitate. După naționalitate elevii a fost: 10 germani și 3 români. Din 13 elevi au fost 9 cu stipendii.

Directorul Dr. Salfeld să străduiescă din toate puterile a stărni interesul populației rurale pentru școala de agricultură. El a ținut cursuri pentru învățătorii rurali: în August 1875 un curs pentru învățătorii germani ai cercului bisericesc al Mediașului și Cincului. Acest curs a fost cercetat de 45 învățători. În Aprilie și August a. c. s'a ținut două cursuri pentru învățătorii rurali fără deosebire de naționalitate. Cursul din Aprilie de 7 zile a fost cercetat de 30 învățători germani și 9 învățători români, cursul din August de 10 zile a fost cercetat de 28 învățători germani și 12 învățători români. Scopul principal al acestor cursuri a fost a da învățătorilor rurali instrucțiunea de lipsă pentru înființarea grădinilor școlare. Ne bucurăm de concursul învățătorilor români, și am dori ca în viitor să-i vedem participând la aceste cursuri în număr și mai mare. —

Școala de agricultură din Mediaș dispune despre o colecțiune frumoasă de obiecte de învățământ, cari din an în an se înmulțesc în mod însemnat. Economia de câmp și de vite susținută de școala agricolă servește atât elevilor cât și populației rurale din jur, ca obiect de demonstrațiune.

Recomandăm din tot inadinsul atențiunii publicului român institutul de agricultură din Mediaș.

Bibliografie.

Introducere în Economie. Manual didactic pentru școlile populare române, de Ioan Tuduceșcu. Arad 1876.

O cărticică de 63 pagini duodez, care are de scop a arăta copiilor diversitatea ocupațiilor omenesci. Autorul a împărțit materia vastă în 5 părți și adecă 1. plugăria, tractată în 13 lecțiuni; 2. grădinația, tractată în 13 lecțiuni; 3. industria, tractată în 9 lecțiuni; 4. negoțul, tractat 6 lecțiuni, 5. inteligența, tractată în 8 lecțiuni. La sfârșitul fiecărei lecțiuni se află câte un cuestionar.

Autorul s'a încercat, și adese cu mult succes, a preda noțiunile principale despre fie-care din aceste ramuri a le ocupațiunii omenesci într'o formă ușoară, acomodată minții nedezvoltate a copiilor. Stilul este scurt, precis și limba curată,—însușiri, cari recomandă în deosebi cărticica. Ici colea s'au străcurat unele

greșeli, cari însă nu alterează valoarea internă a cărții. Mai ales definițiunile nu sunt totdeauna nimerite și esplicarea adese neesactă.

Unele exemple vor ilustra această afirmațiune.

Aflăm la pag. 5 următoarea definițiune: „Cartea, care ne învață a cunoaște ocupațiunile oamenilor se cheamă Economie.“

„Economie“ este un cuvânt, ce l'am imprumutat din limba greacă și are un înțeles foarte larg (administrare, cruțare, moșie, sistem etc), însă cu toate aceste nu este permis al folosi astfel, cum l'a folosit autorul; adecă a înțelege sub cuvântul „Economie“ o carte, care ne învață a cunoaște ocupațiunile oamenilor.

Deasemenea autorul pare a nu fi în clar despre însemnătatea terminilor: plugărie, agronomie și agricultură. Căci îl vedem la pag. 6. identificând plugăria cu agronomia și agricultura.

Agronomia este știința care ne învață a cunoaște însușirile pământului cultivabil și formează astfel o știința auxiliară a agriculturii. Ear plugăria este știința, care ne învață a lucra și cultiva pământul și formează astfel un ram al agriculturii.

Prin urmare, având fie-care din acești termini, un înțeles și o însemnătate precisă, nu este iertat a-i schimba după plac și a-i identifica.

Tot pe aceeași pagină vedem, că autorul nu ș'a câștigat cunoștințe precise despre clasificarea pământului. Coloarea este o însușire neesențială a pământului și prin urmare nu poate servi de basă la clasificarea lui și cu atât mai puțin poate ea condiționa gradul productivității. Basa clasificării pământului este proporția întră substanțele sale constitutive.

Mai întimpinăm, afară de aceste, unele greșeli însemnate, cari noi suntem siliți a le pune pe contul inexactității D. e. la pag. 9. „recolta se începe în Iuliu cu seceratul orzului“. Aceasta atărnă de la împrejurările climatice locale. De altmintearea observăm că rapița, secara și trifoiul de regulă premurg în recoltă orzului.

La pag. 12 cetim: „casa și zidirile sale fac averea mișcătoare a plugarului.“ Va fi cu greu plugarului, a și mișca casa și zidirile sale!

La pag. 13 autorul pretinde de la boii și vacile de soiu bun: „ochi mari“ și „coadă tufosă.“ Pentru ce? — Dacă ochii sunt normali și sănătoși ajunge, apoi coada — ? vacile nu se mulg de coadă.

Receptul pentru îngrășarea porcilor de la pag. 14: „lături, în care punem când și când — peatră pucioasă (?), puțin antimoni (!) și cenușe (?!)“ este original, dar și are rațiune

La capitolul despre legumi ar fi bine, dacă s'ar separa florile, cânepa și inul astfel, încât să nu dea ansă a crede, că florile, cânepa și inul s'ar numără întră legumi.

Inesact este, când voim a vorbi despre boalele legumilor și vorbim despre omide, pureci și melci (pag. 32.), cari se numără întră inimicii, ear nu întră boalele legumilor.

Inesact este când identificăm măestria cu meseria. (pag. 44 s. m.)

Cutezată este definițiunea învățătorei: „dulceața (nectarul) spiritului (sufletului)“ (pag. 55) și fără asemănare măreață afirmarea, că „poporul fără advocați este ca și turma fără de păstori!“ (pag. 61).

Repețim, greșelile în cărticica d. Tuducescu sunt rare și ușor de îndreptat astfel încât ele nu alterează valoarea internă a cărticicii, pre care o recomandăm învățătorilor noștri.

NOTIȚE.

Nunumai omul ci și animalele și plântele sunt adeseori cercetate de boale, cari mai mult sau mai puțin le periclitează existența. Prin boalele aceste omul suferă nunumai direct, devenind incapabil de lucru, ci și indirect prin aceea că, se lipsesc de lucrul animalelor sale domestice sau de racoltele țarinilor sale. Unele boale sunt rezultatul unor procese interne patologice, altele însă sunt efectul unor organisme parazitice, cari ajungând în lăuntru sau pe suprafața trupului omului, animalelor sau plântelor se hrănesc din substanța, menită pentru hrana acestora, le detrag astfel una din condițiile principale pentru existența lor, împedecă funcțiunea regulată a organelor, ba au adese ca urmare o desorganizare completă a țesăturilor și organelor animalelor și plântelor. Efectul acestor paraziți este lănceđirea și în sfârșit poate chiar moartea individului în și pe care s'au așezat. Paraziții acestia sunt sau organisme animale, precum vermi intestinali, insecte s. a., sau organisme vegetale din numeroasa clasa a fungilor, cari în unii represau

tanți mai dezvoltati: bureți, ciuperci etc. ne dau adese o bucată delicată.

Fungii de o organizațiune mai inferioară sunt cu deosebire aceia, cari în patologia animalelor și mai ales a plântelor au un rol însemnat și păgubitor. Nu ne este scopul a intra de astă dată în detalii despre efectele stricăcioase ale acestor paraziți, amintim numai unele din aceste organisme, acărora stricăciune o întimpinăm la tot momentul în economie preste tot și în economia casei în deosebi. Știm cu toții că pâinea, carnea, cartofii, grăul, cucuruzul ș. a. m. fiind espuse timp mai îndelungat umezelei se muceșesc, se infloresc și devin nefolositoare pentru om. Floarea sau muceșeala aceasta nu este altceva, decât o vegetațiune de fungi paraziți, cari aflând pe substratul de pâine, carne etc. condițiunile de lipsă pentru prosperarea lor vegetează, și se înmulțesc în mod foarte considerabil așa, încât substratul atacat de ei devine cu totul nefolositor.

Bărbați de știință s'au ocupat timp îndelungat cu studiul organizațiunii și al funcțiunilor de viață al acestor plântă, cari și pentru viața practică au după cum am văduț însemnătate, și pentru a delătura stricăciunile, ce ele pot aduce omului s'au și recomandat diferite mijloace spre stărpirea lor și omorirea semănței lor. Fiind însă semănța atât de mică, încât cu ochiul liber nu se poate vedă, este forte cu anevioie a o stărpă dacă ea s'a așezat odată în un loc anumit. Totuși cu înaintarea științei fiziologiei și chemiei omul a ajuns a afla aici coala câte un remediu în contra acestor inimici mici, dar stricăcioși.

Un astfel de remediu în contra muceșelei și a floarei și urmărilor lor s'a descoperit în timpul mai din urmă.

Mulți dintră cetitorii nostri vor fi auzit și cetit despre stricăciunile ce aduce viilor un insect foarte mic, numit *Phylloxera vastatrix*, care așezându-se la rădăcinile vișelor în mulțime foarte considerabilă, causează o boală în urma căreia se nimiceșce vișele cu totul, precum s'a întămplat în ținuturi întregi în Franța, Germania de Sud și Austria. Spre combaterea acestui inimic periculos s'au recomandat diferite mijloace, cari însă nu au avut rezultatul dorit. Întră altele s'a recomandat și un preparat chemic, dela care se așteaptă un mai bun efect. Preparatul acesta se numeșce „xantocșigenat de kalium“: Esperimentele făcute cu scop de a stărpă prin el pre insectul păgubitor *Phylloxera*, au dat ansă și la o altă descoperire interesantă, despre care vom vorbi pre scurt în cele următoare și care este de interes pentru eco-

nomi, pentru neguțători și pentru toți, cari au sa conserve timp mai îndelungat materii comestibile etc. Preparatul numit cuprinde în sine carbon disulfid, o compoziție chemică de un eșivalent Carbon pe două eșivalente sulfure. În atingere cu pământul umed carbon disulfidul se degagează, străbate priu pământ și omoară pre insectul stricăcios. Materia aceasta mai are încă și un alt efect care o face pentru noi de mare însemnătate.

Prof. Zöller din Viena a făcut adecă interesanta observare că, o mică cantitate de carbon disulfid în pământ umed a fost deajuns spre a împedeca ori ce formare de muceșeală. Lipsind această compoziție din pământ, după timp mai scurt sau mai lung se ivia o bogată vegetațiune de fungi paraziți. Acest fenomen fū studiat apoi mai îndetail și cu deosebită privire la desinfecțiunea aerului și conservarea de diferite materii, cari altcum sub influența aerului sunt ușor supuse stricăciunei.

Prin numeroase esperimente s'a constatat că, o mică cantitate de carbon disulfid ajunge pentru a conserva materii comestibile chiar și la o temperatură mai înaltă timp mai îndelungat, fără ca ele să se strice. Astfel s'a conservat carne de vită și de vișel la o temperatură de 15—24° C, 30 zile, fără ca să se observe măcar urme de stricăciune. Cărnea astfel conservată nu arată altă schimbare, decât că la suprafață își perde coala roșie, în lăuntru însă remăne pe deplin proaspătă. De asemenea s'a urmat cu găini tăete, cu pâine caldă, cu prune coapte, cari așezate în o atmosferă umedă impregnată cu gazuri de carbon disulfid s'au conservat 14—32 zile, și prunele chiar 192 zile fără ca să se inflorescă, deși cantitatea disulfidului a fost foarte mică și deși vasul în care s'au conservat prunele fū desfumat mai de multe ori.

Un alt chemist Dr. Erdmann, după cum arată în o scurtă notiță în *Gartenlaube* Nr. 10 a. c. a repeșit aceste esperimente cu rezultat favorabil și ne spune că, fiind cantitatea de disulfid prea mare, carnea conservată primesce pe suprafață o coala verde; recomăndă deci aplicarea disulfidului numai în cantități mici. Cumcă această materie ar fi avut vr'o influență rea asupra gustului bucatelor nu se spune. Putem deci presupune că gustul lor nu va fi suferit prin acel mijloc de conservare. Deși rezultatele căștigate sunt de interes, totuși vor trebui încă confirmate prin nouă esperimente, făcute cu deosebită privire la aplicarea în practică, în economii mici și în economii estinse, a acestui mijloc de conservare.